

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริจาคเงินทำบุญของประชาชนในวัดบ้านมอญ (ต.โพธิ์แฝด) ต.สันกลาง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ได้นำแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ลักษณะทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่นำมาประยุกต์ประกอบการวิจัยมีดังนี้

ความหมายของแรงจูงใจ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ วัฒนธรรมของคนในสังคมจึงมีความผูกพันกับศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญถวายทาน เป็นต้น การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ของประชาชน ก็มักเกิดขึ้นจากความรู้สึกทางใจ สิ่งเหล่านี้ซึ่งล้วนแต่เกิดจากแรงจูงใจต่างๆ ในตัวของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น

นักวิจัยหลายท่านให้ความหมายของแรงจูงใจไว้หลายประการดังนี้

Dele S.Beach (อ้างถึงใน บุญช่วย จันทร์เหาะ, 2544, หน้า 31) ได้ให้ความหมายของคำว่า “แรงจูงใจ” หมายถึงการที่บุคคลเต็มใจใช้พลังเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (Goal) หรือ (Reward) การจูงใจเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลไปถึงซึ่งเป้าหมายที่ต้องการจะได้รับ

Berelson and Steiner (อ้างถึงใน บุญช่วย จันทร์เหาะ, 2544, หน้า 31) ได้ให้ความหมายของคำว่า “แรงจูงใจ” หมายถึงสถานการณ์ภายใน ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นหรือการเคลื่อนไหวอันนำไปสู่พฤติกรรมที่จะบรรลุเป้าหมาย

Haveman (อ้างถึงใน ยงยุทธ เกษสาคร, 2541, หน้า 68) ได้ให้ความหมายของคำว่า “แรงจูงใจ” หมายถึงแรงซึ่งควบคุมพฤติกรรมของคนอื่น เกิดจากความต้องการ (Need) พลังกดดัน (Drive) หรือความปรารถนา (Desires) ที่ผลักดันให้ คนพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ พฤติกรรมของ คนถูกกำหนดและควบคุม โดยการจูงใจต่างๆ แรงจูงใจเหล่านี้ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละคนอีกด้วยการจูงใจสำคัญต่อพฤติกรรมการบริหาร คือ ความต้องการความรัก

ความเอาใจใส่ และความต้องการอำนาจ และความต้องการความสำเร็จ

Dafy (อ้างถึงใน ขงยุทธ เกษสาคร, 2541, หน้า 68) ได้ให้ความหมายของ “แรงจูงใจ” หมายถึงการกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการและเป็นแรงกระตุ้นที่ใ้บุคคลรักษาพฤติกรรมนั้นไว้อย่างถาวร

สมพงษ์ เกษมสิน (2521, หน้า 414) กล่าวว่า แรงจูงใจ (Motivation) มีลักษณะเป็นนามธรรม กล่าวคือ เป็นวิธีการที่ชักนำพฤติกรรมผู้อื่นให้ประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ พฤติกรรมของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยแรงจูงใจ (Motive) เหตุนี้การจูงใจเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ โดยสิ่งเร้า หรือ แรงจูงใจ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจูงใจ หมายถึง ความพยายามที่จะชักจูงให้ผู้อื่นแสดงออกหรือปฏิบัติการต่อสิ่งจูงใจ สิ่งจูงใจอาจมีได้ทั้งภายในและภายนอกของบุคคลนั่นเอง แต่มูลเหตุแห่งการจูงใจคือ ความต้องการ

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกของบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะเป็พลังชักจูงหรือกระตุ้นใ้มนุษย์ประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดไปหรือเสริมความปรารถนาและต้องการที่จะกระทำสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น โดยตนเองก็มีความพอใจในการกระทำนั้นๆ และเกิดความสุขขึ้นมา

ประเภทของแรงจูงใจ นักวิชาการหลายคนได้แสดงทัศนะในการแบ่งประเภทของแรงจูงใจไว้ดังนี้

Murray (อ้างในพระมหาธีระพงษ์ มีโรตง, 2541, หน้า 47) ได้แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจเบื้องต้น เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ความต้องการปลดปล่อยทางเพศ ความต้องการหลบหลีกภัยอันตราย เป็นต้น
2. แรงจูงใจประเภทที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเรียนรู้ประสบการณ์ทางสังคม ได้แก่ ความต้องการความสำเร็จ การเป็นผู้นำเหนือผู้อื่น การเป็นตัวของตัวเอง การก้าวร้าวรุกราน และการร่วมพกร่วมหมู่ เป็นต้น

Dollard and Miller (อ้างในพระมหาธีระพงษ์ มีโรตง, 2541, หน้า 47) กล่าวถึง ประเภทของแรงจูงใจไว้ 2 ประการ คือ แรงจูงใจปฐมภูมิ อันได้มาโดยกำเนิดและแรงจูงใจทุติยภูมิอันได้มาด้วยการเรียนรู้ภายหลัง

Robert White (อ้างในพระมหาธีระพงษ์ มีโรตง, 2541, หน้า 47) มีแนวความคิดว่า คนเรามีแรงขับ โดยกำเนิดอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า แรงขับในด้าน “ผลสัมฤทธิ์” (Reflectance) หมายถึงความปรารถนาที่จะได้ผลจากสิ่งแวดล้อม แรงขับในด้านผลสัมฤทธิ์จะเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และเป็นแรงจูงใจใ้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ การที่คนเราต่อสู้ บากบั่น ก็เพื่อ

ผลสำเร็จนานาประการในชีวิต มิใช่เพียงการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการเบื้องต้น เช่น ความหิว ความกระหาย และความต้องการทางเพศเท่านั้น และถือว่าในโลกแห่งความจริงนี้ แรงจูงใจปฐมภูมิ เช่น ความหิว กระหาย และความต้องการทางเพศ หากได้สำคัญเท่าแรงจูงใจทุติยภูมิ เช่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์ไม่ และแรงจูงใจทุติยภูมินี้เองที่เป็นพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรมมากมายในชีวิตมนุษย์ ทำให้คนเรากระตือรือร้นแสดงความสามารถ คิดค้น ควบคุมสิ่งแวดล้อม สร้างผลผลิต และจัดการหาทางไปสู่ความสำเร็จได้

สรุปได้ว่า ประเภทของแรงจูงใจ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือแรงจูงใจภายนอก แรงจูงใจภายในเป็นแรงจูงใจ ที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์แต่กำเนิด เช่น ความต้องการอาหารเมื่อเกิด ความหิว ความต้องการพักผ่อนเมื่อร่างกายเกิดความเหนื่อย เมื่อยล้า เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นความต้องการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์สามารถเรียนรู้เงื่อนไขต่างๆ ของสังคม และบางทีสังคมจะเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์เกิดความต้องการที่แตกต่างกันออกไป เช่น ต้องการเป็นที่ยอมรับ ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการความปลอดภัยจากสิ่งรบกวน เป็นต้น ฉะนั้น แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ที่จะทำให้นมนุษย์แสดงพฤติกรรมหรือกระทำ กาดต่างๆ ออกมา และเป็นภาวะที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมีการควบคุมทิศทางพฤติกรรมให้ไปสู่จุดหมายปลายทาง และเมื่อจุดหมายปลายทางที่ทำให้ตนเองได้รับความพอใจ พฤติกรรมนั้นก็จะเป็นที่สุด

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคม (คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543, หน้า 1-39)

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความผูกพันกับความเชื่ออยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่ามนุษย์ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตามการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนล้วนแล้วมีเรื่องความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน

ความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นเรื่องจิตใจหรือจิตใต้สำนึกของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งมีความหลากหลายกันไป แทบไม่มีมนุษย์คนใดเลยที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา จะมีความเกี่ยวข้องมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับวิถีแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์คนนั้น

จึงสามารถอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาในสังคมได้ ดังนี้

1. ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ (Supernatural Being)

Max Weber กล่าวว่า “ไม่มีสังคมใดที่ไม่มีสิ่งทีเรียกว่า ศาสนา พบว่าทุกสังคมมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยกันทั้งนั้น” มีความเชื่อว่ามีอำนาจบางอย่าง บางอย่าง อาจจะอยู่ในรูปของผีบางเทวดา พระเจ้า พระกรรม เป็นผู้ที่หรือเป็นสิ่งที่มีความอำนาจในการให้คุณให้โทษควบคุมหรือบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่พ้นอำนาจของมนุษย์ทั่วไป

2. ศาสนาประกอบด้วยความเชื่อและพิธีกรรม

ระบบศาสนาหนึ่งๆ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. นามธรรม คือ ความเชื่อ ปรัชญา แนวคิดหลักคำสอน
2. รูปธรรม คือ พิธีกรรมต่างๆ

มนุษย์เชื่อว่า “พิธีกรรมจะเป็นกลวิธีที่ใช้ในการ “ต่อรอง” หรือ “ควบคุม” อำนาจเหนือธรรมชาติให้ช่วยคลี่คลายให้เกิดสิ่งต่างๆ ตามที่มนุษย์ร้องขอหรือบนบานพิธีกรรมเป็นสื่อระหว่าง “อำนาจเหนือธรรมชาติ กับ มนุษย์”

3. ศาสนาให้คำอธิบายเกี่ยวกับมนุษย์และระเบียบสังคม

ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสถานภาพของคนในสังคมว่าทำไมแตกต่างกัน เช่น ในพุทธศาสนาบอกว่า “เป็นเรื่องบุญกรรมในอดีต” คนไทยชอบพูดว่า “แข่งเรือแข่งได้ แข่งวาสนาแข่งไม่ได้” “บุญทำกรรมแต่ง” ในศาสนาฮินดู อธิบายความแตกต่างทางวรรณะว่าเป็นการกำหนดของพระเจ้าช่วยสร้างระเบียบสังคมและวางแนวจริยธรรม เช่น กฎแห่งกรรม ไตรภูมิพระร่วง ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ นิทานชาดก เหล่านี้เป็นส่วนประกอบกรอบบรรทัดจริยธรรมให้คนทำแต่ความดี

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนากับสังคม (คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543, หน้า 1-39)

Durkheim เขียนหนังสือเรื่อง “The Elementary Forms of Religious Rites” ยกกรณีศึกษาของชนเผ่าพื้นเมืองในออสเตรเลียที่ใช้เทพเจ้าซึ่งเป็นสัตว์เป็นเครื่องหมายประจำเผ่า (Totem) ดังนั้น ถ้านับถือเทพเจ้าต่างกัน ก็เท่ากับเป็นคนต่างเผ่าต่างกลุ่มกัน ในแง่นี้เดอร์ไคม์จึงกล่าวว่า “พระเจ้าคือสังคม” (God is Society) 1) สวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด คือ สวัสดิการที่เกิดขึ้น โดยมีระเบียบข้อบังคับกำหนดให้นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างตามที่กำหนด โดยกฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดให้นายจ้างจัดสวัสดิการขั้นต่ำให้แก่ลูกจ้างเช่น วันหยุด เป็นต้น

2.1.4 แนวคิดเรื่องศาสนาในฐานะกลไกทางสังคม (คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543, หน้า 1-39)

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพอมดแม่มด เป็นเรื่องระบบกล่าวหา และการถูกกล่าวหา เป็นระบบกลไกทางสังคม และควบคุมความประพฤติของคนในสังคม
2. แนวคิดเรื่องคนทรง หมอผี เป็นกลไกทางสังคมที่จะช่วยให้คนป่วยสบายใจขึ้น ลดความวิตกกังวลในเหตุการณ์ต่างๆ
3. แนวคิดพิธีกรรมในระหะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นกลไกทางสังคมที่ใช้บอกการเปลี่ยนสถานภาพของคนในสังคม

2.1.5 แนวคิดเรื่องศาสนากับเศรษฐกิจ (คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543, หน้า 1-39)

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักเบิกแนวคิดที่ว่าปรัชญาศาสนาของนิกายโปรเตสแตนต์มีส่วนผลักดันให้ลัทธิทุนนิยมรุ่งเรืองในยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในหนังสือเรื่อง “The Protestant Ethics and the Spirit of Capitalism” พบว่า นิกายโปรเตสแตนต์ เชื่อว่า การทำงานเป็นการบูชาพระเจ้า เน้นความสุขในโลกนี้ การลงทุนเป็นความประสงค์ของพระเจ้า

2.1.6 แนวคิดเรื่องศาสนากับการเมือง (คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543, หน้า 1-39)

1. ความเชื่อทางศาสนาไปสู่ระบบการปกครอง เช่น แนวคิด God-King พระราชาคือสมมุติเทพ
2. ความเชื่อเรื่องบุญกรรม มารองรับความเป็นกษัตริย์ ความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์เป็น “เทพ”

2.1.7 แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

1. อปัณณกสูตร

ธรรมที่ประพฤติแล้วไม่ผิดแผ่

คราวหนึ่ง พระพุทธองค์เสด็จจาริกอยู่ในแคว้นโกศล (อรรถกถาไขความคำว่า จาริก คือเดินทางอย่างไม่รีบเร่ง) พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากเสด็จถึงหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อสาลาพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านสาลาพอได้ทราบข่าวว่าพระพุทธองค์เสด็จถึงที่นั่น ต่างก็พากันไปเข้าเฝ้า เพราะเคยได้ยินแต่คำเล่าลือว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ในศากยตระกูล ออกผนวชแล้วได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังเสด็จเผยแผ่คำสอนอยู่ การเข้าเฝ้าของพวกเขามีกิริยาอาการต่างๆ กัน

พระพุทธองค์ตรัสถามพวกเขาว่า มีศาสดาองค์ใดที่พวกท่านเลื่อมใสยอมรับนับถือหรือยัง พวกเขาทูลว่ายังไม่มีเลย ตรัสว่าเมื่อยังไม่มีก็ขอให้ยึดอปัณณกธรรมไว้ประพฤติ (อปัณณกธรรมคือธรรมที่ไม่ผิด ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามแล้วมีแต่ความปลอดภัย สบายใจได้) เพื่อจะได้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่พวกท่านสืบไปชั่วกาลนาน

โทษที่เห็นผิดว่าโลกหน้าไม่มี

ตรัสถึงสมณพราหมณ์ 2 จำพวก ซึ่งมีความเห็นไปคนละทาง พวกหนึ่งมีความเห็นว่าการทำบุญให้ทานและการบูชาไม่มีผล ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี โลกนี้โลกหน้าไม่มี มารดาบิดาไม่มี สัตว์นรก เทวดา (อุปปาติกะ) ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ไม่มี (นัตถิกวาทะ) ทรงถามชาวสาลาว่าใช่หรือไม่ ชาวสาลาทูลว่าใช่

พระพุทธองค์ตรัสว่า สำหรับพวกเราที่มีความเห็นในทางปฏิเสธการทำบุญให้ทาน...ว่าไม่มีผลเป็นต้นนั้น เป็นอันหวังได้ว่า พวกเขายักไม่มีการประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต มีแต่จะยึดมั่นอยู่ในกายทุจริต วาทุจริต มโนทุจริต ทั้งนี้เพราะพวกเขาไม่เห็นโทษของอกุศลธรรม ไม่เห็นคุณค่าของการออกบวช (เนกขัมมะ) โลกหน้า(ปโร โลโก)มีจริง แต่เขามีความเห็นว่าไม่มีนั่น

เป็นมิจฉาทิฐิ (เห็นผิด) โลกหน้ามีจริง แต่เขานึกไม่มี นั่นเป็นมิจฉาสังกัปปะ (คำริศ) โลกหน้ามีจริง แต่เขาพูดว่าไม่มี นั่นเป็นมิจฉาวาจา (พูดผิด) การที่เขาบอกว่า โลกหน้าไม่มี เท่ากับอยู่ฝ่ายตรงกันข้ามกับพระอรหันต์ผู้รู้แจ้งโลกหน้า (เยเต อรหันโต ปรโลกวิทูโน, เตสมยฺ ปจฺจนีโก กโรติ) การที่เขาพูดให้คนอื่นเข้าใจว่าโลกหน้าไม่มี เป็นการทำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยไม่ชอบธรรม เป็นการยกตนข่มผู้อื่นด้วยการทำให้เขาเข้าใจผิด ถึงเขาเคยประพฤติดี (มีศีล) มาก่อน ก็จะกลายเป็นคนทุศีล เป็นอันว่าเขาจะมีแต่บาปอกุศลธรรม คือ 1. มิจฉาทิฐิ 2. มิจฉาสังกัปปะ 3. มิจฉาวาจา 4. เป็นปฏิปักษ์กับพระอรหันต์ 5. ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด 6. ยกตนว่าดีว่าถูก (อตฺตูกกัสนา) 7. ข่มผู้อื่น (ปรวมกนา) โดยมีมิจฉาทิฐิเป็นตัวก่อเหตุ

สำหรับผู้เห็นผิดตามสมณพราหมณ์ประเภทนี้ผู้รู้แจ้ง (วิญญูชน) ย่อมเข้าใจได้ว่า ถ้าโลกหน้าไม่มี เขาก็ปลอดภัย แต่ถ้าโลกหน้ามี เขาก็ต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือถ้าโลกหน้าไม่มีจริงตามคำสอนของสมณพราหมณ์เหล่านี้ เขา (ผู้เห็นผิดประพฤติผิดตามความเห็นนั้น) ก็ต้องถูกวิญญูชนติเตียนได้ในปัจจุบันว่าเขาเป็นคนทุศีล เป็นมิจฉาทิฐิ เป็นอติถิกวาตะ (พวกปฏิเสธว่าไม่มีอะไรเลย) และถ้าโลกหน้ามีจริง ความยึดถือของเขาก็ปราชัยในโลกทั้งสอง คือในโลกปัจจุบันก็ถูกวิญญูชนติเตียน ตายไปก็เกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

นี่คือการยึดถือผิดไปจากอปัณณกรรม เป็นผลเสีย สถานเดียว ทำให้ละทิ้งเหตุแห่งกุศล ผลดีสำหรับผู้เชื่อว่าโลกหน้ามี

สมณพราหมณ์ที่มีความเห็นในทางตรงกันข้ามกับพวกที่ 1 คือเห็นว่าการให้ทาน...มีผลโลกนี้โลกหน้ามี...พระอรหันต์มี ก็หวังได้ว่าพวกเขาจักเว้นกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ถือปฏิบัติแต่กายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต เพราะพวกเขาเห็นโทษของความชั่ว เห็นอานิสงส์ของเนกขัมมะเมื่อความเห็น ความคิดนึก และคำพูดของเขาอยู่ข้างโลกหน้ามีจริงเขาก็เป็นคนมีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา อยู่ฝ่ายเดียวกับพระอรหันต์ ซึ่งชวนให้ผู้อื่นเข้าใจว่าโลกหน้ามีจริง ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น ไม่เป็นคนทุศีล ประพฤติแต่ความดีงาม...

สำหรับผู้มีความเห็นถูกต้องตามสมณพราหมณ์ประเภทนี้วิญญูชนย่อมเข้าใจได้ว่าถ้าโลกหน้ามีจริง เขาก็ต้องไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ถ้าโลกหน้าไม่มีจริง เขาก็ได้รับการสรรเสริญจากวิญญูชนในปัจจุบันว่าเป็นคนมีศีลมีสัมมาทิฐิ เป็นอติถิกวาตะ (พวกเชื่อว่าบุญบาปมีผล โลกหน้ามี) และถ้าโลกหน้ามีจริง เขาก็เป็นผู้ชนะในโลกทั้งสอง คือในโลกปัจจุบัน วิญญูชนสรรเสริญ เมื่อตายไปก็ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

นี่คือการยึดถือถูกต้องตามอปัณณกรรมเกิดผลดีทั้งสองทาง ทำให้ละเหตุแห่งอกุศลเสีย (พระไตรปิฎกสำหรับผู้เริ่มศึกษา 8, พระสูตรตันตปิฎก เล่ม 4, หน้า 110-113)

1. อาทิตตสูตร

ตายแล้วเหลือแต่ผลทานติดตัว

ที่วัดเชตวันคันทหนึ่ง เทวดาองค์หนึ่งเข้าเฝ้าและกล่าวภายิตต่อพระพุทธองค์ว่า เมื่อเรือนถูกไฟไหม้ ของที่ขนออกไปได้ก็ยังไม่เป็นประโยชน์แก่เจ้าของบ้าน ส่วนที่ขนออกไปไม่ทัน ก็เป็นเถ้าอยู่ในกองไฟ โลกคือหมู่สัตว์ก็เหมือนกัน เมื่อถูกขราและมรณะแผดเผา ก็ต้องขนทรัพย์สมบัติออกด้วยการให้ทาน การให้ทานมีสุขเป็นผล ทรัพย์สมบัติที่ยังไม่ได้ให้เป็นทานโจรยังปล้นเอาได้ พระราชายังริบเอาได้ เพลิงยังไหม้ได้หรือยังสูญหายได้ คนเราจะต้องทิ้งร่างไปพร้อมกับสิ่งของเครื่องใช้เมื่อตายไป ผู้มีปัญญาคิดได้ดังนี้จึงใช้สอยทรัพย์และให้ทาน เมื่อได้ให้ทานและใช้สอยตามสมควรแล้ว ใครก็ตามหาไม่ได้และจะบังเกิดในสวรรค์

(ไฟที่แผดเผาสัตว์โลก ได้แก่ไฟ 11 กอง นั่นคือ รากะ โทสะ โมหะ ชาดี ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส)

2. กิณฑสูตร

ให้ทานด้วยอะไรแล้วจะได้อะไร

เทวดาองค์หนึ่งทูลถามพระพุทธองค์ว่า บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง? ให้อะไรชื่อว่าให้วรรณะ? ให้อะไรชื่อว่าให้ความสุข? ให้อะไรชื่อว่าให้จักขุ? และคนประเภทไหนได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้สิ่งทุกอย่าง?

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า บุคคลให้อาหารชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับโภคมไฟชื่อว่าให้จักขุ และบุคคลผู้ให้ที่พักอาศัยชื่อว่าให้สิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้สอนธรรมชื่อว่าให้สิ่งที่ไม่มีวันตาย (อมตธรรม)

(เฉพาะข้อให้ยานพาหนะนั้น อรรถกถากล่าวว่า การถวายช้างม้าหรือรถเป็นต้นแก่สมณะ ไม่เป็นการสมควร สิ่งแทนยานพาหนะได้คือ รองเท้า ไม้เท้า เติงคัง การทำบันได ทำสะพานหรือทำเรือทำแพให้ข้ามฟาก ก็เป็นการให้ยานพาหนะเหมือนกัน)

3. อन्नสูตร

บุญเป็นที่พึงในปรโลก

เทวดาองค์หนึ่งกราบทูลพระพุทธองค์ว่า ทั้งเทวดาและมนุษย์ ล้วนแต่ต้องการอาหารด้วยกันทั้งนั้น จะมีที่ไม่ต้องการก็เห็นจะเป็นยักษ์ พระพุทธองค์ตรัสว่า คนที่มีจิตเลื่อมใสให้อาหารด้วยศรัทธา อาหารนั้นย่อมตามติด(ภขติ)เขาไปทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า ฉะนั้น คนเราควรขจัดความตระหนี่ ควรข่มความตระหนี่ซึ่งเป็นมลทินแล้วให้ทาน เพราะบุญทั้งหลายเป็นที่พึงของเหล่าสัตว์ในปรโลก(ปุลญฺยานิ ปรโลกสุมี ปติญฺญา โหนฺติ ปาณิน.)

4. เอกมุลสูตร

ปริศนาธรรมของเทวดา

เทวดาองค์หนึ่งกล่าวปริศนาธรรมต่อพระพุทธองค์ว่าบาดาลมีราก (แหล่งเกิด) อันเดียวมี 2 วัจวน มี 3 มลพิษ มี 5 แผ่นน้ำ เป็นทะเลหม่นวนได้ 12 ทาง ถ้ายี่ข้ามพ้นแล้ว

(ไม่มีพระดำรัสตอบ อรรถกถาไขปริศนาว่า มีรากอันเดียวหมายถึงตัณหา มี 2 วัจวน หมายถึงตัณหานั่นวนเวียนอยู่กับสัสสตทิวติและอุจเจตทิวติ มี 3 มลพิษหมายถึงตัณหาเกิดร่วมกับ รากะโทสะโมหะ มี 5 แผ่นน้ำหมายถึงตัณหาแผ่ซ่านอยู่ในกามคุณ 5 เป็นทะเลหมายถึงตัณหาไม่รู้จักอัมจักเต็ม หม่นวนได้ 12 ทางหมายถึงตัณหาอิงอาศัยอายตนะ 12 เป็นที่เกิด ปริศนาธรรมนี้ ต้องการจะบอกว่า การข้ามพ้นตัณหานั้นมีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง)

5. อังราสูตร

อริยมรรคคือทางตรงสู่นิพพาน

เทวดาองค์หนึ่งทูลถามพระพุทธองค์ว่า เมื่อคิดอยู่ในป่าทึบแห่งความลุ่มหลง เหล้าคลออยู่ ด้วยนางอัปสรประโคนเพลง เป็นป่าปิศาจสิง จะทำอะไรจึงจะหนีออกไปได้?

พระพุทธองค์ตรัสตอบไปว่าทางสายนั้น(อริยมรรค)ได้ชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้น (นิพพาน) ได้ชื่อว่าเป็นทิศที่ปลอดภัย รถคันนั้น(อริยมรรค)ไม่ส่งเสียงออกแอด มีธรรมเป็นล้อ มีhiriเป็นขอบข้าง มีสติเป็นเกราะหุ้ม มีสัมมาทิวติเป็นสารภี ใครมีรถชนิดนี้ ไม่ว่าหญิงหรือชายย่อมไปถึงที่หมาย คือนิพพานได้

(อรรถกถากล่าวว่า เทวดาองค์นี้เคยเป็นภิกษุ มรณภาพขณะเดินจงกรม เมื่อเกิดเป็นเทวดา ขึ้นดาวดึงส์ก็เกิดทั้งอภัพที่เป็นภิกษุขณะเดินจงกรมนั้นแหละ แต่ก็ไม่รู้ว่ตนมรณภาพแล้ว เมื่อเห็นนางอัปสรอยู่รอบกายก็คิดว่ามีสตรีมารบกวณ จนเมื่อพวกนางอัปสรวางกระจกให้ดูตัวเองจึงเห็นอภัพใหม่ ท่านได้สำเร็จเป็นโสดาบันในคราวนี้)

6. วนโรปสูตร

บุญใดทำแล้วเจริญทุกเมื่อ

เทวดาองค์หนึ่งทูลถามพระพุทธองค์ว่า คนพวกไหนเป็นคนมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้ง กลางวันละกลางคืน? คนพวกไหนดำรงตนอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล ไปเกิดในสวรรค์?

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า

“ชนเหล่าใดทำสวนให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ(อารามโรปา) ปลูกป่า(วนโรปา) สร้าง สะพาน(เสตุการกา) และชนเหล่าใดให้โรงน้ำดื่ม (ปปิ) ให้บ่อน้ำ (อุทปาน) ให้ที่พักอาศัย (อุปสสุย) ชนเหล่านั้นย่อมเจริญบุญทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน พวกเขาตั้งอยู่ในธรรม เพียบพร้อมด้วย ศีล จะได้ไปเกิดในสวรรค์”

(อรรถกถากล่าวว่า อารามโรปาหมายถึงทำสวนไม้ดอกไม้ผลให้เป็นที่น่าชม วนโรปา หมายถึงจัดทำพื้นที่ในป่าให้เป็นที่พักผ่อนหรือเป็นที่ปฏิบัติธรรม หรือปลูกป่าเพื่อให้ร่มเงา เสด็จการกาหมายถึงสร้างสะพานหรือทำเรือทำแพสำหรับข้ามฟาก... บุญเหล่านี้เป็นขั้นศีล ผู้ทำชื่อว่า ได้ประพฤตินอกอุทเทสกรรมบถ 10)

7. มัจฉริยสูตร

ผลต่างระหว่างทานกับความตระหนี่

เทวดาองค์หนึ่งทูลถามพระพุทธองค์ว่า คนที่ตระหนี่และขัดขวางการให้ทานของคนอื่นจะ ได้รับผลกรรมอย่างไร? สัมปรายกของเขจะเป็นอย่างไร?

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า คนตระหนี่และขัดขวางการให้ทาน ย่อมตกนรก หรือเกิดเป็น สัตว์เดรัจฉาน ถ้าได้เกิดเป็นมนุษย์ก็จะเกิดในสกุลคนยากจน เป็นคนขัดสนยากไร้

เทวดาทูลถามอีกว่า คนที่รู้ภาษาท่าทาง(วาทะ-รู้อาการของผู้มาขอ) ไม่ตระหนี่เคารพ เลื่อมใสยิ่งในพระรัตนตรัย เขาจะได้รับผลกรรมอย่างไร? สัมปรายกของเขจะเป็นอย่างไร?

ตรัสตอบว่า คนเช่นนั้นย่อมเกิดในสวรรค์ และถ้าเกิดเป็นมนุษย์เขาก็จะเกิดในสกุลที่มั่งคั่ง มีผ้าผ่อน อาหาร และความร่ำรวยสนุกสนานได้ไม่ยาก มีบารมีได้ครอบครองโภคทรัพย์ที่คนอื่น สะสมไว้ มีแต่ความสุขใจ

(ความตระหนี่มี 2 ระดับ คือความตระหนี่อย่างอ่อน เรียกว่า มัจฉริยะ และความตระหนี่จัด เรียกว่า กัทธิยะ) (พระไตรปิฎกสำหรับผู้เริ่มศึกษา 11, พระสูตรตันตปิฎก เล่ม 7, หน้า 42-48)

1. พราหมณวรรค

ตายไปแล้วบุญก็ยังเป็นที่พึ่ง

ปฐมชนสูตร เขตวัน : วันหนึ่ง พราหมณ์ชรา 2 คน วัย 120 ปี เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ กราบ ทูลว่า พวกตนอายุป็นนี้แล้วไม่ได้ทำคุณงามความดี ไม่ได้ทำกุศลไว้เป็นที่พึ่งเลย ขอได้ประทาน พระโอวาทด้วยเถิด พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า โลกนี้ถูกความแก่ ความเจ็บ ความตาย ไล่ฉีก ความสสารวม (ไม่ทำบาป) ทางกาย ทางวาจา ทางใจ คือที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวของผู้จากโลกนี้ไปแล้ว ตรัสด้วยพระคาถาโดยนัยเดียวกัน ทูตชนสูตร กล่าวถึงพราหมณ์วัย 120 ปี 2 คน กราบทูล เหมือนในปฐมชนสูตร ทรงสอนพราหมณ์ทั้งสองว่า เมื่อเรือนถูกไฟไหม้ อะไรที่เจ้าของขนออกได้ ก็เป็นประโยชน์แก่เจ้าของ ส่วนที่ขนออกไม่ทันก็ถูกไฟไหม้อยู่ในนั้น โลกนี้ถูกความแก่ความตาย เผาไหม้อยู่ ชาวโลกต้องขน (สิ่งของ, ทรัพย์สิน)ออก ด้วยการให้ทาน ความสสารวมทางกาย วาจา ใจ และการทำบุญย่อมอำนวยสุขแก่ผู้ละโลกนี้ไป

ผลดีของการให้ทานแก่สงฆ์(สังฆทาน)

อสาสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 6 อย่าง จัดว่าเป็น ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย ฯลฯ (คือเป็นพระอรียสาวก) ธรรม 6 อย่างนั้น คือ 1. ละอาสวะได้ด้วยการสำรวมคือ สำรวมอินทรีย์ไม่ให้เกิดอาสวะ 2. ละอาสวะได้ด้วยการส้องเสพ คือใช้สอยปัจจัย 4. โดยที่ไม่ให้เกิดอาสวะ 3. ละอาสวะได้ด้วยความอดกลั้น คืออดทนต่อหนาวร้อน ฯลฯ ต่อคำคำว่า ต่อทุกขเวทนา ไม่ให้เกิดอาสวะ 4. ละอาสวะได้ด้วยการหลีกเลี่ยงคือหลีกเลี่ยงห่างจากสัตว์ร้าย สิ่ง และคนที่ เป็นภัยอันตราย ไม่ให้เกิดอาสวะ 5. ละอาสวะได้ด้วยการบรรเทา คือไม่ให้กำมวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก ครอบงำจิต อันจะเป็นเหตุให้เกิดอาสวะได้ 6. ละอาสวะได้ด้วยภาวนา คือเจริญโพชฌงค์ 7 เพื่อบรรลุนิพพาน

ทารุกัมมิกสูตร วันหนึ่ง ขณะพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ปราสาทอิฐใกล้หมู่บ้านนาทิกะ (แคว้นวัชชี) พ่อค้าพินคนหนึ่งชื่อทารุกัมมิกะ ได้เข้าไปเฝ้ายังที่ประทับ พระพุทธองค์ทรงถามเขายังมีการให้ทานในตระกูลอยู่หรือ ทารุกัมมิกะกราบทูลว่ายังให้อยู่ ท่านนั้นได้ให้แก่ภิกษุอรหันต์ หรือผู้ได้อรหันตมรรคผู้อยู่ป่า ถือบิณฑบาต ถือบ้างสกุลเป็นวัตร พระพุทธองค์ตรัสว่าคนเป็น คฤหัสถ์อยู่ครองเรือน ยากที่จะรู้ว่าใครเป็นพระอรหันต์หรือได้อรหันตมรรค ภิกษุไม่ว่าจะอยู่ป่า หรืออยู่ชายเขตบ้าน ไม่ว่าจะถือบิณฑบาตหรือรับนิมนต์ฉัน ไม่ว่าจะครองผ้าบังสกุลหรือครองจีวรที่ชาวบ้านถวาย ถ้าเป็นคนฟุ้งซ่าน ถ้าพอง ใจกว้าง ปากมาก พูดพล่อย สดิละลวย ไร้สัมปชัญญะ จิตไม่ตั้งมั่น ใจวุ่น ปล่อยอินทรีย์ ก็น่าเดือดร้อนในความเป็นอยู่อย่างนั้น, ถ้าเป็นคนไม่ฟุ้งซ่าน...สำรวมอินทรีย์ ก็น่าสรรเสริญในความเป็นอยู่อย่างนั้น, ท่านที่ให้ ขอให้ เป็นสังฆทานเกิด เมื่อให้สังฆทาน จิตก็จักผ่องใส ผู้ที่มีจิตผ่องใส ตายไป จักเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (พระไตรปิฎก สำหรับผู้เริ่มศึกษา 15, พระสุตตันตปิฎก เล่ม 11, หน้า 88-89)

1. ทานวรรค

การให้ทานมีหลายลักษณะ

ปฐมทานสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ทานมี 8 ลักษณะ คือ 1. พบผู้ให้ทานจึงให้ทาน 2. มีความกลัวจึงให้ทาน 3. ต้องการตอบแทนจึงให้ทาน 4. หวังได้รับการตอบแทนจึงให้ทาน 5. คิดว่าเป็นการดีจึงให้ทาน 6. เห็นว่าเป็น(สมณพราหมณ์) ผู้ไม่มีการหาเลี้ยงชีพ จึงให้ทาน 7. ต้องการมีชื่อเสียงจึงให้ทาน 8. มุ่งให้เป็นเครื่องประดับแต่ง จึงให้ทาน

ทุติยทานสูตร มีทานอีก 3 ประเภท คือ 1. ทานที่ให้ด้วยศรัทธา 2. ทานที่ให้ด้วยหิริ 3. ทานที่ไม่มีโทษ (หมายถึงทานที่เป็นกุศล) ทานทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นทางสู่สวรรค์ (ไตรปิฎก)

ทานวัตถุสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ทานวัตถุ(เหตุแห่งการให้ทาน) มี 8 อย่างคือ 1. ให้ทานเพราะชอบพอกัน (ฉันทะ) 2. ให้ทานเพราะโกรธ 3. ให้ทานเพราะหลง (ให้อย่างงมงาย)

4. ให้ทานเพราะกลัว 5. ให้ทานตามประเพณี 6. ให้ทานเพราะต้องการไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
7. ให้ทานเพราะเห็นว่าจิตจะได้ผ่องใสเบิกบาน 8. ให้ทานเพื่อปรุ่งแต่งจิต

เขตตสูตร ตรัสแต่ภิกษุทั้งหลายว่า ทานที่ให้แก่นบุคคลผู้ไม่ได้เจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ไม่มีผลมาก เปรียบเหมือนหว่านพืชลงในนาที่มีลักษณะ 8 อย่างคือ 1. เป็นที่ลุ่มๆดอนๆ 2. เป็นที่ปนหินปนกรวด 3. เป็นที่ดินเค็ม 4. เป็นที่โคลงลึกไม่ได้ 5. เป็นที่ไม่มีทางน้ำเข้า 6. เป็นที่ไม่มีทางน้ำออก 7. เป็นที่ไม่มีเหมือง (มดิกา-water course) 8. เป็นที่ไม่มีคันนา (ตรัสนัยตรงกันข้ามไว้ด้วย)

ทานูปัตติสูตร ตรัสแต่ภิกษุทั้งหลายว่า เหตุเกิดของทาน(ทานูปัตติ) มี 8 อย่าง ซึ่งแต่ละอย่างเป็นทานของผู้มีศีลไม่ใช่ของผู้ทุศีล คือ 1. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีมหาศาล ซึ่งเป็นความคิดนึกไปทางดำก็จะไปตามนั้น 2. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพจาตุมหาราช... 3. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพชั้นดาวดึงส์... 4. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพชั้นยามา... 5. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพชั้นดุสิต... 6. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพชั้นนิมมานรดี... 7. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตติ..(7 ข้อนี้ เป็นเรื่องความปรารถนาของผู้มีศีลซึ่งจะสมหวังได้ก็เพราะจิตที่บริสุทธิ์) 8. ให้ทานหวังไปเกิดเป็นพรหม...(เฉพาะข้อนี้ นอกจากผู้ให้ทานอย่างเดียว ไปเกิดเป็นพรหมไม่ได้ ทานเป็นเพียงเครื่องแต่งเติมเสริมจิต อันประกอบด้วยสมาธิและวิปัสสนา)

บุญกิริยาวัตถุและอานิสงส์ของการทำบุญ

บุญกิริยาวัตถุสูตร ตรัสแต่ภิกษุทั้งหลายว่า บุญกิริยาวัตถุ(เรื่องที่จะจัดเป็นการทำบุญหรือทำความดี) มี 3 อย่างคือ 1. การทำความดีด้วยทาน 2. การทำความดีด้วยศีล 3. การทำความดีด้วยภาวนา(ฝึกอบรมจิต)

ตรัสว่า บุคคลที่ทำความดีด้วยทานและศีลเพียงเล็กน้อย (ปริตฺต) ไม่ทำความดีด้วยการเจริญภาวนาเลย ตายไปย่อมเกิดเป็นผู้มีส่วนชั่วในมนุษย์ (มนุสฺสโทภกฺข์-เช่นเกิดในตระกูลต่ำด้อย) บุคคลที่ทำความดีด้วยทานและศีลพอสมควร (มตฺตโส-ทำมากพอสมควร) ไม่ทำความดีด้วยการเจริญภาวนาเลย ตายไปย่อมเกิดเป็นผู้มีส่วนดีในมนุษย์ (มนุสฺสโสภกฺข์-เช่นเกิดในตระกูลดี) บุคคลที่ทำความดีด้วยทานและศีลอย่างมาก(อหิมตฺต-ทำมาก, ทำอย่างเข้มแข็ง) แต่ไม่ทำความดีด้วยภาวนาเลย ตายไปย่อมเป็นเทพจาตุมหาราช...เป็นเทพชั้นดาวดึงส์...เป็นเทพชั้นยามา...เป็นเทพชั้นดุสิต...เป็นเทพชั้นนิมมานรดี...เป็นเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตติและถ้าทำความดีด้วยทานและศีล เป็นพิเศษขึ้นไปอีก(อดิเรก) ก็จะเป็นเทพที่เหนือกว่าเทพในชั้นนั้นๆ โดยฐานะทั้ง 10 คือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตย(ความเป็นใหญ่)ทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โภกฐิพย์(ระบุชัดว่า ท้าวมหาราชทั้ง 4 เป็นจอมเทพชั้นจาตุมหาราช, ท้าวสักกะ เป็นจอมเทพชั้นดาวดึงส์, ท้าวสุยามเทวบุตร เป็นจอมเทพชั้นยามา, ท้าวสันดุสิตเทวบุตร เป็นจอมเทพชั้นดุสิต, ท้าว

สุนิมิตเทวบุตร เป็นจอมเทพชั้นนิมมานรดี, ท้าวปรนิมิตตวสวัตติเทวบุตร เป็นจอมเทพชั้นปรนิมิตตวสวัตติ คือเป็นจอมเทพในชั้นนั้นๆ ด้วยทานและศีลที่มีมากเป็นพิเศษ)

การให้ทานของสัตว์บุรุษ

ปฐมสัปปริสสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า สัปปริสทาน(การให้ทานของสัตว์บุรุษ) มี 8 ลักษณะคือ 1. ให้ของสะอาด (สุจี) 2. ให้ของประณีต(ประณีต-ของที่ดี) 3. ให้ตามกาล (กาล-ตามเวลาเหมาะสม, ถูกเวลา) 4. ให้ของสมควร(กบิบัติ-ของที่สมควรแก่เขา ซึ่งเขาจะได้ใช้) 5. เลือกให้ (วิเจษ เทติ-พิจารณาเลือกให้, เลือกของเลือกคนที่จะให้) 6. ให้เป็นนิตย์ (อภินัน-ให้ประจำ, ให้อย่างสม่ำเสมอ) 7. จิตผ่องใสเมื่อได้ให้ (ทป จิตต์ ปสาเทติ) 8. ให้แล้วดีใจ (ทตฺวา อุตฺตมโน โหติ)

ในพระคาถาทำพระสูตรกล่าวอีกว่า ผู้ให้ทานแก่ผู้ประพฤดิพรหมจรรย์ในลักษณะสัปปริสทาน ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียน(อพฺยาปชฌ) เป็นสุข

ทุติยสัปปริสสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า สัตบุรุษ(คนดี)ย่อมเกิดมาเพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่มหาชน คือ 1. มารดาบิดา 2. บุตรภรรยา 3. ทาสกรรมกร 4. มิตรสหาย 5. ญาติผู้ล่างลับ 6. พระราชา 7. เทวดา 8. สมณพราหมณ์, เปรียบเหมือนเมฆฝนทำใหญ่ที่ตกลงมาให้ข้าวกล้าเจริญงอกงาม...สรวณคณันและศีล 5 เป็นมหาทาน

ปญญาภิธานสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ห้วงบุญห้วงกุศล(ปญญาภิธานทา กุสลาภิธานทา) ซึ่งนำความสุขมาให้ ให้อารมณ์เลิศ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ เพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล มี 8 อย่าง คือ 1-2-3. การถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ 4-5-6-7-8. การละเว้นจากปาณาติบาต, อทินนาทาน, กาเมสุมิฉาจาร, มุสาวาท, สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, 5 ประการหลังนี้ ตรัสว่าเป็นมหาทาน ซึ่งจัดว่าเป็นเลิศ มีมานาน เป็นแบบแผน (ของอริยะ) เป็นของเก่าแก่...ห้วงบุญห้วงกุศลดังกล่าว มีอยู่ในอริยสาวก

สัพพพหุลสูตร ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า โทษของปาณาติบาต, อทินนาทาน, กาเมสุมิฉาจาร, มุสาวาท,(พูดเท็จ), ปิสุณวาจา(พูดส่อเสียด), ผรุสวาจา(พูดคำหยาบ), สัมผัสปปลาปะ(พูดเพื่อแฉ้อ), ดื่มสุราเมรัย ซึ่งบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมให้ตนรก เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นเปรต

และอย่างน้อยที่สุด เมื่อได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ปาณาติบาตส่งผลให้เป็นคนมีอายุสั้น, อทินนาทาน ส่งผลให้เป็นคนเสื่อมโลกทรัพย์ (เป็นคนยากจน), กาเมสุมิฉาจาร ส่งผลให้เป็นคนมีศัตรูและเวร, มุสาวาท ส่งผลให้เป็นคนถูกกล่าวหา(บิดเบือน, ประักปรีา)ด้วยคำที่ไม่จริง, ปิสุณวาจา ส่งผลให้เป็นคนแตกจากมิตร, ผรุสวาจา ส่งผลให้เป็นคนพูดไม่เข้าหูคน(อมนาปสททสวัตตนิโก), สัมผัสปปลาปะ ส่งผลให้เป็นคนพูดไม่น่าเชื่อถือ, ดื่มสุราเมรัย ส่งผลให้เป็นคนบ้า (อุมมตฺตคสวัตตนิโก) (พระไตรปิฎกสำหรับผู้เริ่มศึกษา 15, พระสูตรตันตปิฎก เล่ม 11, หน้า 180-185)

1. อุปสรรค

อุทิศทานถึงผู้ล่วงลับ มีผลอย่างไร

ชาณุโสณิสูตฺร พราหมณ์ชาณุโสณิทูลถามว่า พวกตนเป็นพราหมณ์ มีการให้ทาน เชื่อกันว่าทานที่ (อุทิศ) ให้แก่ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติเหล่านั้นจะต้องได้บริโภครื่องนี้จริงหรือไม่อย่างไร? พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ถ้าสมเหตุ (ฐานะ) ก็เป็นไปได้ ถ้าไม่สมเหตุ (ฐานะ) ก็เป็นไปได้ไม่ได้...ทรงอธิบายเรื่องนี้ ดังนี้

เพราะทำบาปในอกุศลกรรมบถ 10 ผู้ไปเกิดในนรก ย่อมอยู่ได้ด้วยอาหารของสัตว์นรก ผู้ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ย่อมอยู่ได้ด้วยอาหารของสัตว์เดรัจฉาน, เพราะเว้นขาดจากอกุศลกรรมบถ 10 ผู้ไปเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมอยู่ได้ด้วยอาหารของมนุษย์, ผู้ไปเกิดเป็นเทวดา ย่อมอยู่ได้ด้วยอาหารของเทวดา 4 ประเภทนี้ อยู่ในฐานะ-ไม่สมเหตุที่จะได้บริโภครื่องนี้

เพราะทำบาปในอกุศลกรรมบถ 10 ผู้ไปเกิดเป็นเปรต ย่อมอยู่ได้ด้วยอาหารของเปรต หรือด้วยทานที่มีตรสหาย-ญาติสาโลหิตอุทิศไปให้ (ที่เรียกว่า ปัตติทานมัย)

ชาณุโสณิ : ถ้าญาติผู้ล่วงลับไม่อยู่ในฐานะที่จะรับทาน ใครจะบริโภครื่องนั้น?

พระพุทธองค์ : ก็จะมีญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับอื่นๆ ของทายก อยู่ในฐานะที่จะบริโภครื่องนั้นได้

ชาณุโสณิ : ถ้าไม่มีญาติสาโลหิตอื่นๆ เลย ที่อยู่ในฐานะจะบริโภครื่องนี้ได้แล้วใครจะบริโภค?

พระพุทธองค์ : ในกาลอันยาวนานเช่นนี้ เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับแต่ถึงอย่างไร ทายก (ผู้ให้ทาน) ก็ไ้จะว่างเปล่าจากผลของทาน (อนิพฺพล)

ชาณุโสณิ : รวมถึงผู้ไม่สมเหตุ(ฐานะ) ที่จะบริโภครื่องนี้ด้วยหรือ?

มีพระดำรัสตอบในเรื่องนี้ว่า ทานของทายกผู้ทำบาป เป็นอกุศลกรรมบถ 10 (เช่น ถ้าไปเกิดเป็นช้าง ก็จะเป็นช้างที่มีอาหาร มีเครื่องประดับตกแต่งพร้อม) (ถ้าเป็นม้า เป็นสุนัขก็เหมือนกัน) ซึ่งเกิดจากผลของทาน ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะพร้อมด้วยกามคุณ 5 อันเป็นของมนุษย์ ถ้าไปเกิดเป็นเทวดา ก็จะพร้อมด้วยกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์ ซึ่งเกิดจากผลของทาน

พราหมณ์ชาณุโสณิได้ฟังดังนี้ ก็เกิดความเลื่อมใสยิ่งนักได้ทูลขอเป็นอุบาสกตลอดชีวิต

1. หลักความศรัทธา

จากการที่ประชาชนมีความศรัทธา ในที่นี้จะขอกล่าวถึงความศรัทธาเป็นอันดับแรกว่า ความศรัทธา หมายถึง สิ่งที่มีอิทธิพลที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลอื่นได้แก่ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักศรัทธาไว้ 4 อย่าง คือ

1) กรรมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรมว่ามีอยู่จริง มีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดผลดีผลร้าย การกระทำไม่มีการว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ทำได้สำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอำนาจหรืออนาคตโยชิตลภ เป็นต้น

2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือเชื่อว่ามีผลก็ต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีบาปกรรมเป็นของตนเอง เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ และจะต้องรับผิดชอบเสวยวิปากเป็นไปตามกรรมของตน

4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระคุณทั้ง ๔ ประการ ตรัสรู้ธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางและแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เราทุกคนหากฝึกตนดีแล้วก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมอันสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (อภิ.วิ. 35/822/443.)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อการบริจาคเงินทำบุญของประชาชนภายใต้เศรษฐกิจทุนนิยมเสรี: กรณีศึกษาวัดบ้านมอญ (ตันโพธิ์แผ่) ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งเป็นงานวิจัยวิชาการ เชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดังต่อไปนี้

จิราวรรณ ฉายสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมในการบริจาคเงินของผู้ปกครองนักศึกษาในปัจจุบัน ได้ระบุข้อค้นพบในด้านทัศนคติต่อการบริจาคเงินว่าผู้ปกครองและนักศึกษาปริญญาโทส่วนใหญ่ มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ทั้งสองกลุ่มไม่ค่อยเห็นด้วยต่อคำกล่าวที่ว่า การบริจาคแก่องค์กรศาสนาเป็นการทำบุญไว้สำหรับชาติหน้าและค่อนข้างเห็นด้วยต่อการบริจาคเงินให้กับคนจนและผู้ด้อยโอกาสในระดับสูง ใกล้เคียงกับความเห็นว่าการใช้เงินเพื่อดูแลบิดามารดาและญาติพี่น้องสำคัญกว่าการบริจาคให้คนอื่น ในด้านทัศนคติต่อการบริจาคผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่ม ค่อนข้างเห็นด้วยต่อข้อความที่ว่า การบริจาคแก่ผู้ด้อยโอกาสเป็นสิ่งที่ดี แต่การดูแลบิดามารดา ญาติพี่น้องสำคัญกว่าการบริจาคผู้อื่น รวมการเก็บเงินไว้สำหรับความจำเป็นในอนาคต มีความสำคัญกว่าการบริจาคการกุศล และข้อเสนอแนะจากการศึกษาของการระดมทุนจำนวนมาก พบว่าการค้นหากลุ่มเป้าหมายของการบริจาคจำนวนมาก การวิจัยนี้พบว่าผู้ปกครองและนักศึกษาปริญญาโท โดยทั่วไปไม่ใช่ผู้บริจาคที่มียอดบริจาคแต่ละครั้งเป็นจำนวนมาก หากแต่เป็นการบริจาคในวงเงินต่ำ แต่มีจำนวนผู้บริจาค จึงต้องพยายามสร้างฐานข้อมูลเพื่อทำการติดต่อกับ

กลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก และสร้างกลยุทธ์ที่ทำให้เกิดการบริจาคอย่างต่อเนื่องหลังจากที่นักศึกษาได้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ส่วนผู้บริจาคที่เป็น ผู้บริจาครายใหญ่นั้น เป็นกลุ่มที่มีกำลังทรัพย์สูงหรือเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร ซึ่งสามารถบริจาคผลกำไรขององค์กรได้ การติดต่อกับบุคคลกลุ่มนี้ควรเป็นการติดต่อโดยตรงจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่ขอรับบริจาค

อภิรักษ์ จุฬาศินนท์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “แรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลหลวงพ่อดุตตะมะ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า 1) แรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลหลวงพ่อดุตตะมะด้านความศรัทธาในหลวงพ่อดุตตะมะ มีค่าเฉลี่ย 4.24 อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และต่ำสุด คือความสนใจในพุทธศิลป์ มีค่าเฉลี่ย 3.42 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยในภาพรวมของแรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลมีค่าเฉลี่ย 3 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก 2) ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่าผู้ที่มีอายุ เพศ และอาชีพแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการบูชาวัตถุมงคลแตกต่างกัน มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จักรดาว สิริวรรณ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ และครองสมณเพศได้ยาวนานในกรุงเทพมหานคร” พบว่าส่วนใหญ่มีมูลเหตุการณบวชมาจากการบวชตามประเพณี เพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา มากที่สุด รองลงมาเป็นมูลเหตุจูงใจในการบวช เพื่อให้ได้รับโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนทางโลกและบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ปัจจัยที่เป็นเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนานซึ่งส่วนใหญ่มีมูลเหตุมาจากการะหน้าที่และความรับผิดชอบมากที่สุด รองลงมามีมูลเหตุมาจากการอุทิศตนทางพระพุทธศาสนาและอุทิศตนทางสังคม

ธัญชัช วิบัติภูมิประเทศ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริจาคเงินของพุทธศาสนิกชนวัดปากน้ำในกรุงเทพมหานคร” พบว่า วัดปากน้ำได้นำเงินไปบริจาคไปใช้อย่างมีคุณค่า กล่าวคือ ทางวัดได้จัดตั้งมูลนิธิหลวงพ่อดุตตะมะขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่บริหารเงินบริจาคโดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุที่มีตำแหน่งสูงและฆราวาสที่เป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไป เช่น นายกสมาคมศิษย์หลวงพ่อดุตตะมะ เป็นต้น มาทำหน้าที่กำหนดนโยบายควบคุมการเงินและทรัพย์สินต่างๆ และเสนอรายงานกิจการ การรายงานการเงินและบัญชีบุคคลให้แก่กระทรวงมหาดไทย และจัดทำเป็นหนังสือแสดง

รายรับรายจ่ายให้แก่พุทธศาสนิกชนที่บริจาคเงินในด้านการนำเงิน ไปใช้นั้น คณะกรรมการได้นำดอกเบี้ยที่เกิดจากเงินฝากไปใช้ในการให้ความสงเคราะห์ โดยพิจารณาความเหมาะสมในการให้ความสงเคราะห์ และคำนึงว่ามีประโยชน์ต่อพุทธศาสนาและสังคม และเมื่อทำการสงเคราะห์ไปแล้ว ทางคณะกรรมการก็ได้ดำเนินการติดตามดูผลว่าผู้ที่ขอเงินไปนั้นได้นำเงินไปใช้ตามที่ขอไว้หรือไม่ สำหรับรายจ่ายที่มูลนิธินำไปใช้ในการสงเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ รายจ่ายในการสงเคราะห์สังคม รายจ่ายในการสงเคราะห์พุทธศาสนา รายจ่ายในการสงเคราะห์วัดปากน้ำ

พระมหาชัยนาท อรรคบุตร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “แรงงูใจในการเข้าวัดของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ: กรณีศึกษาวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร” พบว่า ประชาชนเข้าวัดจะเป็นผู้หญิงอยู่ในช่วงอายุ 41-50 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและมีอาชีพค้าขาย เข้าวัดเดือนละ 1 ครั้ง หรือน้อยกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงงูใจในการเข้าวัด ในด้านแรงงูใจภายในเห็นได้ว่าวัดเป็นสถานที่ให้ประโยชน์ระดับปานกลางร้อยละ 37.36 เห็นด้วยร้อยละ 35.85 ฟังเทศน์ฟังธรรมร้อยละ 46.15 ทำบุญวันสำคัญทางศาตร้อยละ 50.77 ถือสืลแปดปฏิบัติธรรมร้อยละ 43.88 งานพิธีร้อยละ 50.77 และสะเดาะเคราะห์ร้อยละ 46.15 ประชาชนคิดว่าวัดมีความสามารถในการงูใจให้คนเข้าวัดอันเป็นปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยจากความสงบรมรินสวงามในบริเวณวัดร้อยละ 38.47 มีวัดถุมงคลร้อยละ 40.00 มีศรัทธาต่อเจ้าอาวาส ร้อยละ 52.21

พระวิเชียร สิทาบุตร (2527) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่จิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” พบว่า พระธรรมมหาวิธานวัตรเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคม โดยมีบทบาทด้านการปกครอง การศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่ สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้มลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม บทบาทของท่านกล่าวได้ว่าโดยสรุปที่เด่นแล้วมี 3 ด้าน คือ (1) การให้การสนับสนุน (Supporter) (2) การให้แกัดเตือนสติทางสังคม (Reminder) (3) การสร้างความรู้ความคิด (Educational Thought) อันดีต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก

เฉลิม อุตกฤษฎ์ (2521) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน” พบว่า บทบาทการพัฒนาวัดพระภิกษุสงฆ์มากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงที่อยู่อาศัยการคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การก่อสร้าง ปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เรื่องการพัฒนาหมู่บ้านพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน เรื่องการบริการสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การ สร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การบริจาคสิ่งของที่ทำเป็นให้โรงพยาบาลและการสร้างโรงเรียน เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2522) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” โดยศึกษาวิจัยพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาในกรุงเทพฯ จำนวน 561 รูป พบว่า พระสงฆ์พยายามปรับปรุง

บทบาทของตนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือไปจากการมีศีลและสมาธิ พระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการสงเคราะห์ประชาชนสถาบันสงฆ์ควรเพิ่มการศึกษา จิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์เพื่อนำมาปรับปรุงประยุกต์กับหลักธรรมเพื่อใช้ประโยชน์ในการให้ คำปรึกษาปัญหาชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ควรจัดกลุ่มพระสงฆ์ไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามโรงพยาบาล บ้าน สถาบันต่างๆ ปรับปรุงบริเวณวัดให้เป็นที่พักผ่อน จัดห้องสมุดขึ้นในวัดและให้การสงเคราะห์เด็ก ก่อนวัยเรียน ฝ่ายรัฐบาลควรทำงานใกล้ชิดและร่วมมือกับสถาบันสงฆ์ เพื่อให้โอกาสเพิ่มพูนความรู้ กับพระสงฆ์ทางการแพทย์ การเกษตร การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมงานและ งบประมาณในการใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมของสงฆ์ที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มขึ้น เช่น งานพระธรรมทูต การศึกษาของสงฆ์ เป็นต้น

พระมหาสมชาย เจริญกิจ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ ศึกษา เปรียบเทียบลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดใน สังคมไทย” พบว่าลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์เป็นสถานที่พึงประสงค์จะเป็น สถานที่ที่สงบ ร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความร่มรื่น ชื่นใจ มีการจัดสัดส่วนพื้นที่ ภายในวัดได้เหมาะสมลงตัว เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ ส่วนกิจกรรมของวัดที่พึงประสงค์ พบว่ากิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ของสงฆ์ พระสงฆ์ของวัดต้องทำสังฆกรรมต่างๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัยและต้องแสดงออกทางจิตใจและ ความรู้สึกตามพุทธประสงค์ที่ทรงวางไว้ กิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน สงเคราะห์อนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการสอน ธรรมเผยแผ่ธรรมให้เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วกัน

สุเมธ การทองศรี และคณะ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด” พบว่าความสำเร็จของกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจให้ คนเข้าวัดคือ วัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่ประชาชน มีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ จัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา พร้อมทั้งจัดตั้ง เครือข่ายกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในวัดเพื่อพัฒนาคุณธรรมในหมู่บ้าน นำดอกผลมาใช้จัดกิจกรรมแก่ สังคม ทำให้วัดเป็นของชุมชน ประชาชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมวัด

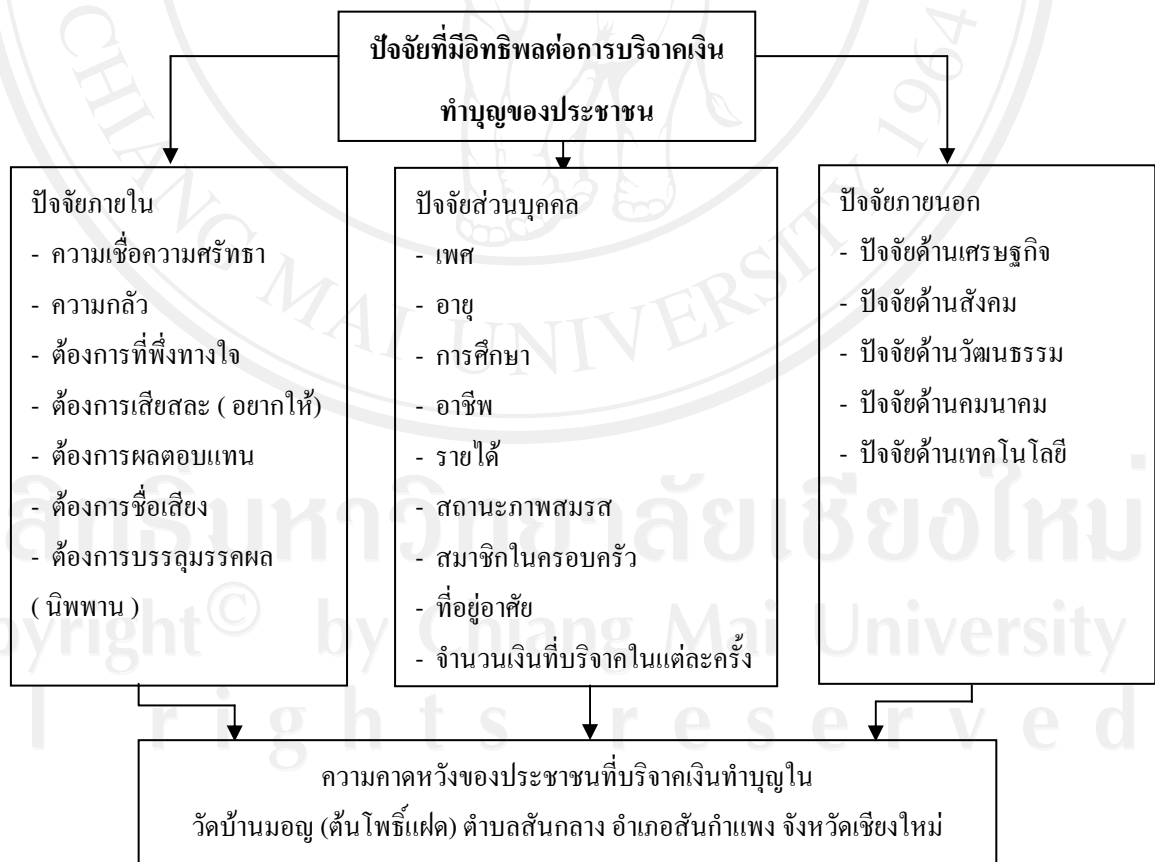
ประภาพรณ วงศาโรจน์ (2548) ได้เรียบเรียงงานวิจัยวัดตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัด พัทลุงพบว่า ความสำเร็จที่วัดจัดแหล่งเรียนรู้ให้แก่ชุมชนและวัดเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชนทั้งด้าน สังคมการศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนถึงด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เจ้าอาวาสและพระ สังฆาธิการของวัดมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นแบบอย่างแก่สังคม ทำให้ประชาชนอยากเข้าและจัดตั้ง

วัดให้เป็นสถานวัดเป็นขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน เกิดแรงจูงใจประชาชนอยากเข้าใช้สถานวัด แก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

ครูณี ญาณวัฒนา และคณะ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษากรณีเฉพาะ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” พบว่า ความสำเร็จที่เป็นแรงจูงใจให้คนเข้าวัดอัมพวันคือ การเผยแพร่ศาสนธรรมด้วยพัฒนาการ เน้นการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของ สติปัฏฐานสี่ เพราะมีความเชื่อว่าการมีฐานแก้ปัญหาสังคมและประชาชนได้เป็นอย่างดี ลักษณะการเผยแพร่ศาสนธรรมก็มีหลากหลายรูปแบบ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย พิมพ์เอกสารแจกจ่ายให้กับผู้เข้ามาวัด จัดทำเทป วิดีทัศน์ อินเทอร์เน็ตเพื่อการเผยแพร่ ทำให้คนอยากเข้ามาวิปัสสนากรรมฐานจนสร้างอาคารปฏิบัติไม่เพียงพอต่อความต้องการ เจ้าอาวาสใช้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยการขยายศูนย์สาขาไปยังศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น

2.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลและการศึกษาจากทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา